

opusdei.org

Historia Opus Dei: Wprowadzenie

Fragment książki Historia Opus Dei (José Luis González Gullón, John F. Coverdale).

12-04-2022

WPROWADZENIE

OPUS DEI JEST MANIFESTACJĄ życia chrześcijańskiego, sposobem wcielania i promieniowania Ewangelii[*]. Przypomina ludziom wszystkich stanów, wyznań i kultur, że Bóg wzywa ich, aby byli Jego dziećmi - świętymi i apostołami -

pośród świata, w ramach pracy, zajęć rodzinnych i interakcji społecznych. Ma misję zawierającą w sobie element charyzmatyczny, który prowadzi nas do jego początków. Jego założyciel, Josemaría Escrivá de Balaguer, czuł się powołany przez Boga do przekazywania duchowego i uniwersalnego orędzia, które nawiązuje do pierwszych chrześcijan i wyraża żywotność Kościoła[†].

Nasza książka opowiada o narodzinach i początkowym rozwoju Opus Dei pod kierunkiem założyciela i jego dwóch pierwszych następców, Álvaro del Portillo i Javiera Echevarría. W tym okresie, który trwa od 1928 do 2016 roku i do którego dodajemy krótki epilog ostatnich pięciu lat, Dzieło zaistniało w krajach na pięciu kontynentach o różnych uwarunkowaniach kulturowych, społecznych i politycznych; ugruntowało swoją pozycję prawną w Kościele poprzez

postać prałatury personalnej;
Obchodzono kanonizację Josemaríi
Escrivá de Balaguer, beatyfikację
jego następcy Álvaro del Portillo oraz
wiernej świeckiej Guadalupe Ortiz de
Landázuri, a także promowano
działalność korporacyjną w zakresie
edukacji, zdrowia i rozwoju
społecznego.

Historycznym przedmiotem
niniejszej monografii jest analiza
ekspansji orędzia Opus Dei w
Kościele i w społeczeństwie za
pośrednictwem instytucji i osób,
które do niej należą lub uczestniczą
w jej apostołstwach. Stosujemy
metodologię historyczną, która
uwzględnia złożone aspekty:
przeskok od rzeczywistości
zrodzonej w Hiszpanii w latach
dwudziestych ubiegłego wieku, z
małą grupą członków, do obecności
na wszystkich kontynentach z 93 000
członków i 175 000
współpracowników; charyzmatyczne

pochodzenie, z pewnymi istotnymi elementami, które tworzą jego przesłanie i duchowość, oraz innymi dodatkami, częściowo konstytutywnymi, a częściowo przypadkowymi; konieczność uciekania się do wyjaśnień i argumentacji natury teologicznej i prawnej; ciągłość i nieciągłość z tradycyjnymi i nowoczesnymi formami duchowości; szczególna ewolucja na etapie założycielskim i późniejszym; kontrowersje, jakie powstały w zbiorowej wyobraźni na temat Opus Dei i jego założyciela. Ponieważ autorzy należą do Opus Dei, nasze opracowanie odzwierciedla także samorozumienie ludzi Dzieła na temat ich tożsamości, życia ascetycznego i wyjaśniania doktryny. Z tego punktu widzenia jesteśmy przekonani - i jesteśmy świadomi, że wysuwamy twierdzenie, które wykracza poza nauki historyczne - że charyzmatyczne pochodzenie Opus

Dei jest wyrazem obecności Boga w życiu ludzi.

Badania nad Opus Dei wymagają precyzyjnej metodologii, typowej dla historii religii, ponieważ zawierają nieuchwytny aspekt związany z tajemnicą Kościoła. Jego propozycje odnoszą się do Boga, do relacji człowieka z boskością oraz do wizji świata jako sfery kontaktu między tym, co doczesne, a tym, co święte. A ci, którzy podzielają nauczanie Dzieła, to mężczyźni i kobiety, którzy opierają swoje myślenie, swoje formy modlitwy i swoje relacje z innymi na przesłaniu, które łączy to, co ludzkie, z tym, co nadprzyrodzone.

Wśród specyficznych cech ducha Opus Dei wymieniamy kilka, które pojawią się w całej książce: fakt, że wierni Dzieła są zwyczajnymi chrześcijanami, związek między działalnością osobistą i korporacyjną, jedność i różnorodność jego

członków, kapłanów i świeckich,
mężczyzn i kobiet.

Po przyjęciu chrztu dana osoba staje się członkiem Kościoła i uczestniczy w jego misji naśladowania Jezusa Chrystusa w celu szerzenia Królestwa Bożego. Sam fakt przyjęcia chrztu daje pewną pozycję w Kościele: pozycję wiernego chrześcijanina lub, mówiąc potocznie, *zwyczajnego chrześcijanina*. Wśród tych chrześcijan są ludzie z Opus Dei, którzy starają się poważnie traktować swoje powołanie do świętości i apostołstwa. Starają się naśladować cnoty Jezusa, codziennie uczestniczą we Mszy Świętej, spędzają czas na modlitwie, mówią o Bożej dobroci, pięknie i miłości swoim krewnym, przyjaciołom i współpracownikom. Te sposoby życia nie są czymś wyjątkowym czy nadzwyczajnym, ale stanowią konkretny wyraz, pośród wielu

innych, odpowiedzi na zaproszenia Jezusa by pójść za Nim.

Według prawa Kościoła niektórzy mężczyźni i kobiety zajmują pozycję publiczną, wyznając ewangeliczne rady ubóstwa, posłuszeństwa i czystości oraz dają publiczne świadectwo modlitwy i apostołstwa. Takie osoby są zwykle nazywane osobami *konsekrowanymi*[‡]. Z drugiej strony, zwyczajni wierni, ci, którzy nie dają oficjalnego świadectwa, również dążą do świętości i szerzenia Królestwa Bożego. W sensie technicznym, właściwym dla teologii i prawa kanonicznego, ci wierni i kapłani diecezjalni są *świeckimi*[§]. To właśnie dzieje się ze świeckimi i księżmi Opus Dei: odnajdują oni drogę do bycia świętymi w zmienności swojej pracy lub urzędu i we wspólnym życiu z innymi.

Opus Dei posiada komponent instytucjonalny, który zajmuje dużą część naszych badań. Będziemy odwoływać się do danych demograficznych i statystycznych, do form zarządu centralnego, regionalnego i lokalnego, do zbiorowego wyjaśniania przesłania Dzieła, do działalności korporacyjnej, do organicznej jedności jego członków w ramach precyzyjnej kościelnej struktury hierarchicznej, do tkanki formacyjnej i ewangelizacyjnej, która inspiruje mentalność i działania dziesiątków tysięcy mężczyzn i kobiet [¶].

Jednocześnie, najważniejsze promieniowanie wezwania do świętości pośród świata jest realizowane przez każdego członka i każdego współpracownika Dzieła jak naczynia włosowate w jego własnym środowisku zawodowym i rodzinnym. W konsekwencji życie - a więc i historia - większości ludzi w

Opus Dei nie jest ani instytucjonalna, ani nie rozgrywa się w *przestrzeni instytucjonalnej*. Nie jest łatwo zmierzyć tę osobistą wydajność. Jednakże, aby poznać rzeczywisty wpływ Opus Dei na Kościół i społeczeństwo obywatelskie, należy go przeanalizować. W rozdziale 27 przedstawiono propozycję metodologiczną dotyczącą tego istotnego aspektu.

Opus Dei jest podzielone na dwie sekcje: męską i żeńską. Są one zjednoczone w osobie, tzn. w prałacie Opus Dei i jego wikariuszach w różnych okręgach. Z drugiej strony, są one oddzielone w systemie rządów, w działalności zbiorowej - na przykład w formacji duchowej ludzi, w tym kobiet zamężnych - oraz w zarządzaniu ekonomicznym. Taka konfiguracja sprawia, że konieczne jest jednoczesne badanie działania ludzi z obu sekcji w każdym miejscu i czasie, tak aby każdemu z nich

poświęcić odpowiednią ilość miejsca, zgodnie z ich wspólnymi i specyfistycznymi cechami.

Weźmiemy także pod uwagę elementy szczególne, takie jak kapłaństwo wśród mężczyzn, pewne formy opieki domowej wśród kobiet, fakt, że większość członków jest w związkach małżeńskich oraz pozytywne zmiany w zakresie przywództwa, równości i komplementarności kobiet w społeczeństwie.

Jeśli chodzi o obecność kapłaństwa i świeckości w Opus Dei, przeanalizujemy, w jaki sposób powstała i rozwijała się organiczna współpraca między nimi, odzwierciedlająca zwyczajną strukturę Kościoła - zakorzenioną w konstytutywnej dwumianowości między kapłaństwem służebnym i kapłaństwem powszechnym - a obok charakteru instytucjonalnego i hierarchicznego pojawi się rodzinny

i wspólnotowy charakter Dzieła.
Zauważymy również, że z demograficznego i organizacyjnego punktu widzenia oraz pod względem zasięgu przekazu, historia Opus Dei jest w przeważającej części zjawiskiem świeckim.

Książka ta ma swoje źródło w zajęciach na temat życia założyciela Opus Dei prowadzonym przez José Luisa Gonzáleza Gullóna na Papieskim Uniwersytecie Świętego Krzyża (Rzym) w roku akademickim 2016-2017. W trakcie przygotowywania tych zajęć zrodził się pomysł przekształcenia notatek w książkę, która byłaby streszczeniem historii instytucji założonej przez Escrivę. W tym momencie do projektu dołączył John Coverdale. Potem nastąpił długi proces poszukiwania źródeł i spotkań w dwóch miastach, w których mieszkamy - Nowym Jorku i Rzymie - a także kilka podróży do regionów, w

których Opus Dei najbardziej się rozwinęło, takich jak Argentyna, Hiszpania, Filipiny i Meksyk. Następnie González Gullón napisał historię Opus Dei w czasach Josemaríi Escrivá i Javiera Echevarrúi, a Coverdale opisał okres z czasów Álvaro del Portillo. Obaj autorzy podpisali się pod całą książką, ponieważ każdy z nas gruntownie przejrzał tekst drugiego i przetłumaczył go na swój język ojczysty. Czytelnik znajdzie jednak różnice w naszym podejściu do tej historii, ponieważ wywodzimy się z różnych szkół. Wierzymy, że ta różnorodność wzbogaca badania[**].

W historiografii poświęconej Opus Dei szczególnie interesujące są tematy związane z historią społeczną, kulturową i polityczną, takie jak na przykład rola, jaką odgrywali członkowie Dzieła w hiszpańskim życiu publicznym. Ponadto, w okresie od śmierci

Josemaríi Escrivá de Balaguer (1975) do jego kanonizacji (2002), niektórzy członkowie Opus Dei opublikowali portrety, wspomnienia i biografie założyciela, przeważnie z akcentami hagiograficznymi. Natomiast od czasu utworzenia Istituto Storico San Josemaría Escrivá (2001) ukazały się książki i artykuły naukowe, opublikowano źródła i biografie członków Opus Dei. Wiele z tych badań ogranicza się do określonych obszarów i wykorzystuje chronologię, która nie wykracza poza pierwsze trzy dekady istnienia Dzieła.

Duchowe aspekty przesłania Opus Dei - takie jak świadomość synostwa bożego, uświęcenie pracy, jedność życia chrześcijanina, małżeństwo jako powołanie ludzkie i boże oraz duch służby - były rozwijane w całej historii Dzieła, zarówno w ich rozumieniu, jak i w wyjaśnianiu i realizacji. Jednak umiejscowienie

ciągłości i nowości charyzmatu Opus Dei w kontekście teologicznym, duchowym i kanonicznym ostatnich stu lat, czy też jego roli w różnych rzeczywistościach tworzących Kościół, to zadania, które wykraczają poza ramy naszej książki. W dużej mierze pozostają one w rękach specjalistów w tych sprawach[††].

Być może główna trudność w uzyskaniu większej liczby opracowań historiograficznych na temat Dzieła polega na tym, że Archiwum Generalne Prałatury Opus Dei (AGP) nie jest jeszcze otwarte dla społeczności akademickiej. W tym kontekście jesteśmy wdzięczni Mons. Fernando Ocárizowi, prałatowi Opus Dei, za przyjęcie naszej propozycji badań i udostępnienie nam dokumentacji. Jednocześnie wyrażamy nadzieję, że proces katalogowania zbiorów zostanie zakończony, tak aby wszyscy

zainteresowani badacze mogli mieć do nich dostęp[††].

AGP jest najważniejszym archiwum dla tych, którzy chcą poznać Opus Dei. Przechowuje ona ogromne bogactwo dokumentów. W naszym przypadku korzystaliśmy ze źródeł pierwotnych, które naszym zdaniem były niezbędne do opracowania historii powszechnej; na przykład czytaliśmy protokoły kongresów generalnych, wizyty dyrektorów Dzieła w organach regionalnych, pisma urzędowe, dokumenty dotyczące głównych działań korporacji oraz wiele osobistych świadectw. Jakość i objętość tych materiałów, a także potrzeba nie wydłużania naszej książki, sprawiły, że zrezygnowaliśmy z sięgania do innych archiwów, z wyjątkiem Apostolskiego Archiwum Watykańskiego (AAV), które dysponuje środkami do 1958 roku. Na temat wydarzeń z ostatnich

pięciu dekad przeprowadziliśmy wywiady z dwustoma mężczyznami i kobietami z różnych krajów.

Mimo że książka ta jest obszerna, sugerujemy, aby czytać ją jako całość, ponieważ w ten sposób można zrozumieć ciągłość i postęp różnych aspektów składających się na Opus Dei, takich jak formacja, działalność korporacyjna i osobiste wcielanie orędzia świętości.

Nasza monografia składa się z sześciu głównych części chronologicznych: czterech poświęconych etapowi założycielskiemu i dwóch poświęconych latom, w których Del Portillo i Echevarría zarządzali Opus Dei, oraz krótkiego epilogu dotyczącego ostatnich pięciu lat. W skrócie można powiedzieć, że Opus Dei rozwijało się stopniowo, aż w wieku ośmiu lat zostało zaangażowane w dwa wielkie

dramaty zbiorowe: hiszpańską wojnę domową, a następnie drugą wojnę światową. W latach 40. XX wieku rozprzestrzeniło się w Hiszpanii, aż w końcu wyszło poza jej granice, najpierw do Europy, a potem do Ameryki Północnej. Dzięki papieskiej aprobacie Opus Dei w 1950 roku Dzieło rozprzestrzeniło się na prawie wszystkie kraje Ameryki, kilka w Afryce i Azji, i rozpoczęło ważne przedsięwzięcia organizacyjne w dziedzinie edukacji. Lata sześćdziesiąte były świadkami zwielokrotnienia działań i najszerszego wyeksponowania ducha Dzieła przez założyciela w czasach soborowych i posoborowych kryzysów. Po śmierci Escrivá de Balaguer, Del Portillo przejął odpowiedzialność za kontynuację ducha założycielskiego i stawienie czoła nowym wyzwaniom, takim jak zwieńczenie drogi prawnej poprzez utworzenie prałatury personalnej, beatyfikację założyciela i

wprowadzenie Dzieła do krajów, w których żyją mniejszości chrześcijańskie. Wraz z Javierem Echevarrią nastał czas transformacji społecznej naznaczonej erą technologiczną, która skłoniła członków Opus Dei do poszukiwania nowych sposobów promieniowania ich duchowości w Kościele i w świecie.

Ewolucja instytucjonalna może być w pewnym sensie powtarzalna, ponieważ istnieje wyraźna ciągłość: przesłanie Opus Dei jest takie samo, sposoby działania są takie same w swej istocie, podstawowe struktury zarządzania i formacji z lat czterdziestych XX wieku pozostają takie same dzisiaj, a relacje z władzami kościelnymi i innymi instytucjami są tak samo widoczne na początku, jak i dzisiaj. Aby nadać książce spójność i ułatwić czytelnikom poszukiwanie konkretnych tematów, staraliśmy się

wyjaśniać pojęcia jednorazowo i dodawaliśmy noty odsyłające do miejsc, w których omawiane są te same argumenty. Ponieważ jest to historia ogólna, nie zamieszczamy na końcu wykazu bibliograficznego, który byłby oczywiście niekompletny[§§]. Noty znajdują się na końcu monografii, z wyjątkiem niniejszego wprowadzenia i objaśnień, które znajdują się u dołu strony. Książkę zamyka indeks onomastyczny i tematyczny.

Jesteśmy wdzięczni: José Antonio Araña, Eduardo Baura, Rafael Domingo Oslé, Joseluís González, Andrew Hegarty, Marlies Kücking, Javier Marrodán, Juan Manuel Mora, Santiago de Pablo Contreras, Pablo Pérez López, Joseba Louzao, José Manuel Martín Quemada, Stefan Moszoro, María Eugenia Ossandón, Antón M. Pazosowi, Anie Sánchez de la Nieta i Fernando Valenciano, którzy dokonali korekty

manuskryptu; osobom, które przeczytały niektóre rozdziały i sekcje; oraz dwustu historykom, wiernym Opus Dei i współpracownikom, z którymi przeprowadziliśmy wywiady. Ich uwagi i sugestie przyczyniły się w decydujący sposób do udoskonalenia narracji książki. Jesteśmy szczególnie wdzięczni Jesúsowi Longaresowi, mistrzowi historyków, Feliciano Montero (RIP) i Stanleyowi Payne'owi, którzy pomogli nam zadawać dobre pytania dotyczące przeszłości, aby znaleźć odpowiedzi, które wzbogacą przyszłość.

[*] Escrivá de Balaguer używał wyrażenia "Opus Dei" od lat czterdziestych, kiedy musiał przetłumaczyć na łacinę swoje pierwsze statuty. Do tej pory mówił o "Dziele Bożym" lub po prostu o "Dziele" w języku hiszpańskim. Używamy jednej lub drugiej nazwy zamiennie.

[†] Założyciel Opus Dei został ochrzczony jako José María Julián Mariano. W swoich rękopisach, już w latach trzydziestych XX wieku, a także na papierze firmowym od grudnia 1963 roku, z nabożeństwa do Świętej Rodziny połączył swoje dwa pierwsze imiona w jedno:

"Josemaría"; ponieważ połączył je bardzo wcześnie, w naszej książce będziemy używać imienia

"Josemaría". Jeśli chodzi o pierwsze nazwisko, w październiku 1940 r.

rodzina zmieniła w rejestrze

cywilnym nazwisko "Escrivá" na

"Escrivá de Balaguer" (Balaguer to

region Léridy, z którego wywodzi się

ród Escrivá), aby odróżnić się od

innych gałęzi rodziny, ponieważ

czasami były one mylone. Od tej pory

św. Josemaría rzadko używał w

swoich publikacjach drugiego

nazwiska - Albás. Aby uniknąć

anachronizmów, w I części tej książki

używamy określenia "Escrivá", a w

pozostałych częściach "Escrivá de

Balaguer". Z kolei Álvaro Portillo y Diez de Sollano od 1939 r. dodawał do swojego pierwszego nazwiska skrót "del". Por. Nota generalna, 104/63, w AGP, seria E.1.3, 243-3; José Luis GONZÁLEZ GULLÓN, DYA. La Academia y Residencia en la historia del Opus Dei (1933-1939), Rialp, Madrid 2016, wyd. 4.

[‡] Z pewną częstotliwością będziemy w tej monografii rozróżniać chrześcijan świeckich i chrześcijan konsekrowanych, zwanych przed 1983 r. zakonnikami (w tym sensie nie odnosimy się do ogólnego znaczenia terminu "zakonnik" jako wierzący w Boga). W skrócie przypominamy, że w momencie powstania Opus Dei zakonnik oznaczał osobę należącą do zakonów i zgromadzeń zakonnych: "Stan zakonny lub stabilna forma życia wspólnego" była właściwa tym, którzy "oprócz przykazań powszechnych wyznają rady

ewangeliczne przez śluby posłuszeństwa, czystości i ubóstwa" (Codex Iuris Canonici, 1917, kanon 487; tłumaczenie tekstów w innych językach jest nasze). Dzisiaj istnieją instytuty życia konsekrowanego - wśród nich instytuty świeckie - w których ich członkowie składają śluby życia wg rady ewangeliczne, oraz stowarzyszenia życia apostołskiego, które prowadzą wspólne życie braterskie i przestrzegają konstytucji, ale nie składają ślubów..." (por. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., kanony 573-746).

[§] W przeciwieństwie do znaczenia nadawanego świeckiemu w Kościele, świecki we współczesnym języku odnosi się zazwyczaj do rzeczywistości i sposobów życia, które nie są związane z wartościami duchowymi i religijnymi. Wydaje nam się, że nauczanie Josemaríi Escrivy przedstawia świecki sposób

życia, który łączy w myśli i działaniu sferę sacrum i profanum. Por. Ana Marta GONZÁLEZ, "Mundo y condición humana en san Josemaría Escrivá. Claves cristianas para una filosofía de las ciencias sociales", Romana 65 (VII-XII-2017) 368-390.

¶ Dane demograficzne i statystyczne przechowywane w Archiwum Generalnym Prałatury Opus Dei są raczej cząstkowe aż do lat osiemdziesiątych XX wieku. Wynika to z faktu, że rejestr wiernych Dzieła i współpracowników nie był scentralizowany, lecz znajdował się w rękach władz regionalnych poszczególnych krajów. Co pięć lat regiony przesyłały zestawienie do rad centralnych, zwłaszcza gdy odbywał się kongres generalny Opus Dei. Od 1987 r. dyrektorzy Dzieła podawali Stolicy Apostolskiej całkowitą liczbę członków w celu opublikowania jej w Anuario

Pontificio. W tym czasie udoskonalone systemy komputerowe pomogły w tworzeniu scentralizowanych i dokładniejszych statystyk. Dane demograficzne podane w tej książce pochodzą głównie z protokołów kongresów generalnych Opus Dei oraz z archiwów sekretariatu generalnego Dzieła.

[]** Hiszpańska i angielska wersja tej książki nie są dosłownym tłumaczeniem. Różnice, choć nie są liczne ani znaczące, wykraczają poza to, co zwykle ma miejsce w tłumaczeniu. Obie wersje uważamy za oryginalne, ponieważ przygotowując je, uwzględniliśmy objaśnienia, które wydawały się konieczne lub przydatne dla czytelników danego języka.

[††] Z teologicznego i kanonicznego punktu widzenia dwie fundamentalne książki to,

odpowiednio, Pedro RODRÍGUEZ, Fernando OCÁRIZ i José Luis ILLANES, *El Opus Dei en la Iglesia*, Rialp, Madrid 2014, wyd. 6; oraz Amadeo de FUENMAYOR, Valentín GÓMEZ-IGLESIAS i José Luis ILLANES, *El itinerario jurídico del Opus Dei. Historia i obrona kariery*, EUNSA, Pamplona 1990, wyd. 4. Na temat Opus Dei w kontekście duchowym XX wieku należy wspomnieć trzy tomy Ernsta BURKHART'a i Javiera LÓPEZ'a, *Vida cotidiana y santidad en la enseñanza de san Josemaría. Estudio de teología espiritual*, Rialp, Madrid 2010-2013; i Antonio ARANDA, *El hecho teológico y pastoral del Opus Dei. una indagación en las fuentes fundacionales*, EUNSA, Pamplona 2020.

[††] Skatalogowano znaczną część źródeł AGP z lat 1928-1975. W takich przypadkach numer wywoławczy dokumentów rozpoczyna się od serii,

po której następują trzy liczby, odpowiednio: akta,teczka i dokumentacja. Począwszy od tego roku dokumentacja znajduje się w archiwum pośrednim, które w najlepszym wypadku posiada tylko serie i akta. Materiały będziemy cytować zgodnie z numerami wywoławczymi przekazanymi nam przez pracowników AGP.

[§§] Z pewnymi wyjątkami zdecydowaliśmy się cytować tylko te bibliografie, które odnoszą się bezpośrednio do historii Opus Dei. Strona internetowa "Biblioteca Virtual Josemaría Escrivá de Balaguer y Opus Dei" oferuje wyczerpujące i aktualne informacje bibliograficzne na temat założyciela Opus Dei, jego następców, członków Opus Dei i jego działalności instytucjonalnej (<https://www.unav.edu/web/centro-de-estudios-josemaria-escriva/biblioteca-virtual/index>).

.....

pdf | dokument generowany
automatycznie z [https://opusdei.org/pl-
pl/article/historia-opus-dei-
wprowadzenie/](https://opusdei.org/pl-pl/article/historia-opus-dei-wprowadzenie/) (09-04-2026)